

ביאורים

92 -ז- גורמי הכפירה

רבנו מביא את כל הסיבות המניעות את בני האדם מללכת בדרך התורה, אף על פי שה' עשה ניסים גדולים שנראו בכל העולם.

המניעה הראשונה - קשה לאנשים להתמודד עם האמת, לכן הם אומרים ביטויים כגון: 'האמת כבדה', 'האמת מרה'. ואף שהם יודעים שהם טועים והולכים בדרך לא נכונה, הם ממשכים בדרך הזאת מפני שקשה להם ללכת בדרך אחרת - דרך האמת, וזאת משום שהיא מצריכה הרבה עבודה ועמל והאדם מטבעו עצל. ועל כך אמר יחזקאל הנביא (יא, טו): 'רחקו מעל ה' לנו היא נתנה הארץ למורשה' - כלומר אנשים מתרחקים מה' וחושבים שהארץ כבר ניתנה להם למורשה ותשארו בידם גם אם לא יעבדו את ה' אלא ילכו בדרך הטבע. ⁹³ **המניעה השנייה** - אנשים שיכולתם השכלית מוגבלת מזוללים בד' וחושבים שהוא אינו יכול להעניש אותם, כמו שכתוב (הושע, ג): 'כי עתה יאמרו אין מלך לנו כי לא יראנו את ה' והמלך מה יעשה לנו'. הם אינם נותנים את דעתם שאם הם היו מדברים כך כלפי מלך בשר ודם הוא היה הורג אותם, כל שכן כאשר מדברים כך כלפי ה' היודע מחשבות בני אדם.

⁹⁴ **המניעה השלישית** - האדם רודף כל הזמן אחר דברים חומריים למלאת את תאוותיו, כמו שאמר חז"ל: 'מי שיש לו מנה רוצה מאתיים', והדבר נכון בכל שטחי החיים - ממון, אוכל, נשים וכו'. אנשים לא חושבים על כך שכאשר עושים מה שרוצים ללא גבולות, הדבר פוגע בבריאות שלהם, ועל אדם כזה אמר דוד המלך (תהלים ג, ב): 'אמר נבל בליבו אין אלוהים השחיתו והתעיבו עליה אין עושה טוב'.

⁹⁵ **המניעה הרביעית** - אנשים חסרי סבלנות מתחילים לחקור וללמוד, אך מהר מאוד הם חושבים שהם מיצו את העניין ואומרים לעצמם: עיינו מספיק בעניין הזה והגענו למסקנות המתבקשות, ואז הם עוברים לעסוק בעניין אחר. על אנשים כאלה אמר שלמה המלך (משלי יב, כז): 'לא יחרך רמיה צידו והון אדם יקר חרוץ'. את המילה 'רמיה' מסביר רבנו קוצר רוח, ועל כן פירוש הפסוק הוא - אדם חסר סבלנות אינו יכול לרכוש ממון, מפני שההון נרכש על ידי חריצות.

⁹⁶ **המניעה החמישית** - הגאווה - אנשים חושבים שהם הכי חכמים בעולם ומשום כך הם אינם מעמיקים בלימוד אמונה, ועליהם אמר דוד המלך (תהלים י, ד): 'רשע כגובה אפיו בל ידורש אין אלוהים בכל מזימותיו'. ⁹⁷ **המניעה השישית** - אנשים שומעים דברי כפירה הנכנסים ללב ואינם יוצאים ממנו גם לאחר הרבה שנים. על כך חייב כל אדם ללמוד אמונה בכדי שאם הוא יתקל בדברי כפירה הוא יוכל להתמודד איתם ולגבור עליהם, בדומה לגוף האדם שדורשה לו מערכת חיסונית תקינה על מנת שיוכל להתגבר על מחלות.

⁹⁸ ועל כך אמר שלמה המלך (משלי יח, ח): 'דברי נרגן כמתהלמים, והם ירדו חזרי בטן' ופירש שם רבנו: 'כפי שאנו רואים שנרגן זורק את דבריו - אם עשו רושם, ואם לאו - הופך אותם לשחוק' - אנשים אומרים פעמים רבות דברים ריקים מתוכן מתוך מחשבה שאם השומעים יקבלו את אותם דברים - מה טוב, ואם לא - הם יאמרו שאמרו זאת בצחוק.

⁹⁹ **המניעה השביעית** - לפעמים אדם מקשה קושיות על התורה, ומשיבים לו בתירוצים חלשים מאוד שאינם נראים אמיתיים, ולכן הוא מצויר לעצמו את כל היהדות כאותם תירוצים חלשים. בדומה לכך מסופר בדברי הימים ב (ל, י) שחזקיהו המלך שלח שליחים לכל ישראל לבא אל בית המקדש ולעשות את הפסח, וכשהשליחים הגיעו אליהם 'ויהיו משחיקים עליהם ומלעגים בהם'. רבנו מסביר שהם צחקו עליהם לא מפני שהיתה בעיה בשליחות עצמה אלא מפני שהשליחים לא ידעו לדבר כראוי ודבריהם לא התקבלו על לב השומעים כדברים נכונים. כך גם כאן - ביהדות ישנן תשובות מספקות לכל השאלות, אך פעמים רבות הבעיה היא של אותם אנשים המנסים לענות תשובות ובמקום לעזור הם הורסים. הדבר דומה לרוכלים המחזיקים אריגים משובחים אך הם אינם יודעים לקפל אותם כראוי - העובדה שהרוכל גרוע אינה הופכת את האריג עצמו לפחות איכותי.

¹⁰⁰ **מניעה שמינית** - ישנם אנשים השונאים אחד מן המאמינים ומשום כך הם שונאים גם את היהדות. על אנשים כאלה אמר דוד לה' (תהלים קיט, קלט): 'צמתתני קנאה כי שכחו דבריי צרי' - אויבי שוכחים אותך מפני שהם שונאים אותי. אותם אנשים אינם מבינים שהנזק שהם מביאים על עצמם - עזיבת ד' והעונשים הבאים בעטיה - גדול הרבה יותר מהנזק שאויביהם יכולים לגרום להם.

¹⁰¹ אמנם יש עוד סוגים רבים מאוד של שאלות שאנשים שואלים את עצמם ולכן הם עוזבים את הדת, כגון: המפרש פסוקים בצורה לא נכונה ודבר ה' נראה לו חסר הגיון, המתפלל לאלוקיו ולא נענה, הרואה רשעים העושים ככל העולה על רוחם ואינם נענשים, הרואה ממשלה של כופרים הממשיכה להתקיים, הרואה את מלאך המוות בצדיקים ורשעים הפוגע ללא הבחנה, אדם התופס בצורה מוטעית מושגים ביהדות כגון: אחדות הבורא, הנפש, השכר והעונש ורואה דברים רבים הסותרים מושגים אלה. לכל סוגי השאלות הללו יתייחס רבנו בע"ה בהמשך הספר ויתן תשובות לכל השאלות האלה.

**לעילוי נשמת מנחם מנדל בן יצחק לעזר ואשתו מלכה בת יעקב וילדיהם:
אברהם צבי, פייגע, אתל וחייה הי"ד שנספו בשואה**

ז-⁹² ואסמיק לדרך אלה מה שעלה בדעתי בסבות, אשר הפילו בכפירה ובקצב וברוח גורמי הכפירה מהאמנות האותיות והעיון באמונות, כי אני רואה מהם שמונה, הם נמצאות הרבה. תחלתם כבד הטרחה על טבע בני אדם, וכאשר ירגיש הטבע בענין שבא עליו לחזק אותו ולאמצו בראיה ומשתמש בה בענין התורה הוא בורח ומפחד מזה. ובעבור זה אתה רואה הרבה בני אדם אומרים: האמות כבדה. ומהם אומרים: האמות מרה. והם רוצים בחרות ובורחים ממנה, ועליהם אמר הכתוב (יחזקאל יא, טו): רחקו מעל ה' לנו היא נתנה הארץ למורשה. ולא הבינו הפתאים כי אם ילכו לרצון הטבע בברחם מהעמל והגיעה ישארו רעבים ונענים בבוטל הזרע והבנין. ⁹³ והשנית הסכלות הגוברת על רבים מהם והוא מדבר בלשון האלות וחושב בלבו העצלה ואומר מבלי מחשב, אין דבר, וכן במצפוננו. ובאלה הוא אומר (הושע ג, א): כי עתה יאמרו אין מלך לנו כי לא יראנו את ה' והמלך מה יעשה לנו. ואינם חושבים כי פאשר הם מדברים בקצת האולות האלה והגבוהות ימותו ויאבדו. ⁹⁴ והשלישית נטות האדם למלאות תאוותיו במאכל ומשקה, ומשגל, ובקנין, והוא ממהר לעשות זה בזריזות בלי מחשבה, ובהם אמר הכתוב (תהלים ג, ב): אמר נבל בלבו אין אלהים וגו'. ולא חשב כי פאשר יעשה זה בחלויו ובבריאותו ויאכל כל מה שיתאנה, וישגל כל אשר ימצא, ימות ויאבד. ⁹⁵ והרביעית הקיצה בעיון ומעוט התישבות בעת השמיע והמחשב ומספיק לו המזער ויאמר כבר עינתי ולא יצא לי כי אם זה, ובהם אמר הכתוב (משלי יב, כז): לא יחרך רמיה צידו וגו'. ופרוש רמיה הקץ לא יגיע לחפצו, ולא ידעו כי אם ינהגו בזה בענין תאונתם לא תשלם להם. ⁹⁶ והחמישית עזות וגאווה שגוברים על האדם, ולא יודה כי יש חכמה נעלמת ממנו ולא מדע עמוד לפניו, ובהם אמר הכתוב (תהלים ז, ז): רשע כגבה אפו בל ידרש וגו', ולא הרגיש כי הטענה הזאת לא תועילהו בעשותו טבעת ולא בכתובת אות. ⁹⁷ והששית מלה שישמענה האדם בשם אחד מן המכחישים והגיעה אל לבו ותמחצהו ויעמד כל ימיו במחצו, ⁹⁸ ובו אמר (משלי יח, ח): דברי נרגן כמתלהמים וגו', ולא חשב כי אם לא יגן על עצמו מהחם והקר יביאוהו אל המות. ⁹⁹ והשביעית ראייה חלושה שמע אותה מאחד מן המיחדים והוא חושב כי הכל הוא פו' ויהיו משחקים עליהם ומלעיבים בהם, ולא העלה במחשבתו כי סוחר הבגדים היקרים אם איננו בקי בקפולם לא יפחית זה הבגדים מאומה. ¹⁰⁰ והשמינית אדם שיש בינו ובין קצת המיחדים שנאה ומביאו זה עוד לשנא אלהיו, ובהם הוא אומר (תהלים קיט, קלט): צמתתני קנאתי כי שכחו דבריי צרי, ולא ידע הפסיל ששונאו לא יוכל להגיע ממנו מה שהגיע הוא מעצמו, כי אין ביכולת משנאו להתמיד עליו הענוי המכאיב עדי עד. ¹⁰¹ אך מי שהיה מנהגו חלוף הדעות, כאשר חשב בפסוקים מהמקרא, וראה בהם מה שחרחיקו או שהתפלל לאלהיו ולא ענהו ושאל ממנו ולא נתן לו, או שראה רשעים שלא נקם מהם, או שהיה תמה איך תעמד לכופרים מלכות, או שראה הפנות אוסף את הבריות וכולל אותם, או שענין האחדות והנפש וענין הגמול והענש לא עלה בשכלו. אלה כלם והדומה להם אני עתיד לזכר כל אחד מהם במאמר אשר הוא ממנו, ובשער הראוי לו, ואדבר עליו כפי היכולת, ואקנה שאגיע בו אל תקנות המנהגים בזה בעזרת ה'.

וברוח - הבל ושטות. **כבד הטרחה** - הקושי לקיים מצוות. **ונענים** - לשון עינוי. **האל** - האלה. **והגבוהות** - בגאווה. **הקיצה** - המאסה. **לא תועילהו וכו'** - גם כדי ליצור טבעת מוכרחים ללמוד היטב את מלאכת הצורפות. **המיחדים** - המאמינים. **הכל הוא פו'** - הכל מבוסס על ראיות חלשות. **להגיע ממנו** - להזיק לו.